

TEXNOLOGIYA DARSLARIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIGA QO'YILADIGAN TALABLAR.

Xamidova Zarina Iskandar qizi

Termiz Davlat Pedagogika instituti ta'lim tarbiya nazariyasi va metodikasi (Boshlang'ich ta'lim) yo'nalishi 2-boshqich 21-12 guruh magistranti.

Annotatsiya: *Ushbu maqolada texnologiya darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilariga ijodkorligini oshirish masalasini klaster yondashuv asosida yoritib berilgan.*

Tayanch soʻzlar: *klaster, klasterli yondashuv, aksiologik, psixologik, metodlar, maqsad*

Аннотация: *В статье рассматривается вопрос повышения творческих способностей учащихся начальных классов в сфере технологий на основе кластерного подхода.*

Ключевые слова: *кластер, кластерный подход, аксиологический, психологический, методы, цель.*

Abstract: *The article discusses the issue of increasing the creative abilities of primary school students in the field of technology based on the cluster approach*

Keywords: *cluster, cluster approach, axiological, psychological, methods, aim.*

Davlatimiz rahbari prezidentlik faoliyatining dastlabki kunlaridan boshlab yurtimizda innovatsion va kreativ fikrlaydigan, zamonaviy kadrlar tayyorlash, yoshlarni vatanparvarlik ruhida, yuksak ma'naviyat egalari etib tarbiyalash, shu maqsadda ta'lim tizimini takomillashtirish masalalariga alohida e'tibor qaratib kelmoqda. Haqiqatan ham, jahondagi rivojlangan davlatlar tarixiga nazar tashlaydigan bo'lsak, ularda jamiyat hayotini o'zgartirishga qaratilgan islohotlar avvalo ta'lim tizimidan, bog'cha, maktab, tarbiya masalasidan boshlanganini ko'ramiz. Chunki maktabni o'zgartirmasdan turib, odamni, jamiyatni o'zgartirib bo'lmaydi. Ta'lim va tarbiyaning asosi, poydevori bu – maktab.

Texnologiya darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilariga zamonaviy pedagogik texnologiyalar ta'lim jarayonining ta'sirchanligini oshiradi, o'quvchilarning mustaqil fikrlash jarayonini shakllantiradi, o'quvchilarda bilimga ishtiyoq va qiziqishni oshiradi, bilimlarni mustahkam o'zlashtirish, ulardan amaliyotda erkin foydalanish ko'nikma va malakalarini shakllantiradi.

Insonning shakllanishi va ma'naviy yuksalishida ona tili va o'qishning o'rnini beqiyosdir. Barcha bilim va tajribalar ushbu fanlar orqali shakllantiriladi. Shuning uchun ham birinchi sinfdanoq ona tili va o'qish fanlarini o'qitilishiga alohida e'tibor qaratmoq joizdir.

Texnologiya darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilariga o'quvchilarda ijobiy tasavvur, nutq va tafakkurni o'stirish, qadim-qadimdan ardoqlanib kelingan kitobga mehr-muhabbatni tarbiyalash, uni e'zozlashga o'rgatish. O'quvchilarni mustaqil fikrlashga, fikrlarini erkin bayon etishga o'rgatish.

O'qish inson hayotida muhim ahamiyatga ega. O'qishni bilmagan odamning ko'zi oqiz kishidan farqi yo'q. O'qish faoliyati boshlang'ich sinflarda barcha fanlarda amalga oshiriladi, lekin o'qishga o'rgatish o'qish darslarining asosiy vazifasidir. Kichik yoshdagi o'quvchini o'qishga o'rgatishda ularning umumiy rivojlanishi, psixologiyasini hisobga olish zarur. O'quv materialining hajmini oshirib yuborish, tinmay bir maromdagi o'qishni tashkil etish bolani o'qish mashg'ulotidan beziradi. O'quvchilarni qiziqarli topshiriqlar, didaktik o'yinlar asosida o'qitish o'qishga o'yin tusini beradi. Bola o'ynab charchamagandek, o'qib charchaganini sezmaydi. Didaktik jarayon uchta bir-biri bilan bog'liq komponentlardan iborat:

Motivlar, O'quvchining o'quv-bilish jarayoni, boshqarish Didaktik jarayonning samarali o'tishida bu komponentlar muhim o'rin tutadi.

1-sinfda o'qish darslari bir qancha vazifalarni bajaradi:

O'quvchilar asar mazmunini to'g'ri idrok etishlari, bilimlarini mukammal egallashlari, hayot haqida ma'lum tasavvurga ega bo'lishlari zarur. Bo'g'in tuzilishi murakkab bo'lmagan so'zlarni bo'g'inlab to'g'ri o'qish. Bolalar hayoti bilan bog'liq bir bo'g'inli, ikki bo'g'inli so'zlarni bir tekis o'qishlariga erishish. Buning uchun o'qituvchi o'qiladigan asar matnini o'rganish jarayonida o'qilishi qiyin o'rinlarni belgilashi va o'qishni differensial usulda tashkil etishi, ya'ni o'qilishi qiyinroq o'rinlarni yaxshiroq o'qiydigan o'quvchilarga, oson o'qiladigan o'rinlarni o'qish malakasi bo'sh o'quvchilarga o'qitishni mo'ljallashi lozim. Bog'in tuzilishi murakkab so'zlarni kartonga solib yoki xattaxtaga bo'g'inlarga bo'lib yozish, jo'r o'qitish usulidan foydalanish, so'z ma'nosini izohlash yo'li bilan to'g'ri o'qishni amalga oshirish kerak.

1-sinflarda o'qishning ovoz chiqarib, ba'zan shivirlab o'qish turidan foydalanish talab etiladi. Chunki o'qituvchi o'quvchilarning to'g'ri o'qishini hisobga olish va to'g'irlash imkoniyatiga ega bo'lishi lozim. O'qish darslarida turli janrdagi asarlarni o'rganishda ham o'quvchilarning badiiy asarni chuqur o'zlashtirishlarini, asarni tahlil qila olishlarini ta'minlashi kerakligini hisobga olgan holda metod tanlashga e'tibor qaratildi. O'qish darslarida izohli o'qish, ijodiy o'qish, yarim izlanishli, reproduktiv metodlardan foydalanish mumkin. Izohli o'qish boshlang'ich sinf o'quvchilarining

yoshi va saviyasiga mos bo'lgan, ularning asta-sekin o'sishini ta'minlaydiga metod ekanligi uzoq yillik tajribalarda sinaldi. Izohli o'qish ongli, tushunib o'ylab o'qishga o'rgatadi. Izohli o'qish tamoyillari:

Texnologiya darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilariga ijodiy o'qish asar o'qib berilgach, o'quvchilarda hosil bo'lgan tasavvurni aniqlash maqsadida o'tkaziladigan suhbatda, hikoyalardagi lavhalarga sarlavha topishda reja tuzishda, asar ustida ijodiy xarakterdagi yozma ish yozishda o'quvchilarni faollashtiradi.

Reproduktiv metodda asar matni qismlarga bo'linadi, yozuvchining aytmoqchi bo'lgan fikriga o'quvchilar diqqatini tortib, uni aniqlab, yozuvchi voqeani ifodalashda foydalangan so'z, ibora ifodalarni aniqlab ko'rsatadi, ularga yuklatilgan ma'noni o'quvchilar bilan birga aniqlaydi. Bular o'quvchilar uchun bir ko'rsatma vazifasini bajaradi. O'qituvchining yo'llovchi savollari yordamida bu vazifani o'quvchilar o'zlari mustaqil bajaradilar.

Ma'lumki, har qaysi davlat, har qaysi millat avvalo o'z farzandlari qiyofasida, unib-o'sib kelayotgan yosh avlod timsolida shu xalqqa xos xususiyat va fazilatlarni namoyon etadigan, uning azaliy orzu-intilishlarini ro'yobga chiqaradigan buyuk kuchni ko'radi. Ma'naviy va jismoniy barkamol avlodni voyaga yetkazish masalasi biz uchun umummilliy, umumdavlat miqyosidagi vazifa bo'lib, bu ezgu maqsad yo'lida amalga oshirilayotgan ishlarimizni izchil va qat'iyatlik bilan davom ettirish bugungi siyosatimizning diqqat markazida turibdi.

Ushbu masalani yechishda innovatsion klaster yondashuvidan foydalanish maqsadga muvofiq deb o'ylaymiz. Shu o'rinda klaster tushunchasi va uning mohiyatini yoritib o'taylik. Klaster deb, ma'lum tizim tushuniladi, ammo bu tizim o'ziga xos bo'lib, bunda unga qo'shilgan elementlar ushbu tizimning ishini yaxshilaydi, biroq undan biron elementning chiqib ketishi bu tizimning buzulishiga olib kelmaydi. Klaster tizimlariga unumdorlik, barqarorlik xos hamda u oson zamonaviylashtirilishi, yangilanishi va turli vositalarda kuchaytirilishi mumkin. Klasterning afzalligi uning global masshtabga egaligi, ochiqligi, egiluvchanligi va boshqaruvining soddaligidadir. Maktab klasteri: "Tayanch maktablari har bir klasterda o'zlarining pedagogik sherigiga ega – bu umumiy o'rta ta'lim maktablari, maktabgacha ta'lim muassasalari, bu ijtimoiy hamkorlar – OTMLar, kutubxonalar, muzeylar, ommaviy axborot vositalari" va boshqalar. Klaster yondashuvga murojaat qilishga zaruriyat – klasterning kasbiy ta'lim tizimining samaradorligini oshirish, manfaatdor tomonlar harakatini birlashtirish hususiyatiga ega tashkillashtirish shakli sifatida ustuvorlikka egaligidadir. Klasterlarning asosiy shartlaridan biri ularning xududiy strategiyasidir, zero ta'lim klasterlari o'z xududidan ajralmagan holda rivojlanadi. Y.I.Sokolova ta'lim tizimida klasterlarni analiz qilganda klaster va

klasterli yondashuv bilan birga innovatsiya termini birga keladi degan xulosaga kelgan. Uning fikricha ta'limni tashkillashtirishning klasterli shakli innovatsion mahsulot yaratish va ijodkor qobiliyatiga ega bo'lgan shaxslarni tayyorlashga qaratilgan. Demak, ta'lim klasterida markaziy o'rinni umumiy maqsad egallaydi. Bu o'quv jarayonini birgalikda loyihalashda ko'rinadi hamda bitiruvchilarning kasbiy kompetensiyasining shakllanishini ta'minlaydi. "Boshlang'ich sinf o'quvchilari ijodkorligini oshirishda applikasiya ishlaridan foydalanish yo'llari" mavzusi shu ma'noda dolzarbki, mehnat fanini o'qitilishini to'g'ri yo'lga qo'yish, o'quvchini mehnat faoliyatiga jalb qilish bugungi kunning eng dolzarb vazifalaridan biridir. Boshlang'ich sinf mehnat ta'limi va mehnat darslarining tarbiyaviy ahamiyati, o'quvchilarni qo'l mehnatiga o'rgatish, ijodkor, yetuk inson qilib tarbiyalash, o'z-o'ziga xizmat ko'rsatish, mehnat malakalarini oshirish, amaliy mashg'ulotlar jarayonida ko'nikma va malakalarni shakllantirish, kasbga yo'naltirish, aplikatsiya ishlari orqali o'quvchilarni estetik jihatdan tarbiyalash, jismonan chiniqtirish, o'quvchilarni kasb-hunarli bo'lib yetishishlariga zamin yaratishdan iborat.

Texnologiya darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilariga o'quvchilarni applikasiya ishlari orqali ijodkorligini oshirishda turli metodlardan foydalanish, o'quvchini ijod qilishida o'qituvchini induvidial yondoshuvini ta'minlashda shart-sharoitlarini ishlab chiqish. Mehnat darslarida mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish, applikasiya ishlari orqali tarbiyalashga doir bilim, ko'nikma va malakalarni egallashlarini ta'minlashlari uchun qo'shimcha amaliy mashg'ulotlar va to'garaklar faoliyatini to'g'ri yo'lga qo'yish ishlarida samarali natijalarni qo'lga kiritish mumkin. Muammoni hal etish jarayonida boshlang'ich sinf mehnat darslarida o'quvchilarni applikasiya ishlari orqali ijodkorligini oshirishda, tarbiyalashning afzalliklari va istiqbollari ochib berildi; o'quvchilarni applikasiya ishlari orqali ijodkorligini oshirishda turli metodlardan foydalanishning o'ziga xos ilmiy pedagogik-psixologik va metodik jihatlari yoritildi; metodlari va vositalari tajriba ishlarida qo'llanildi va samarali natijaga erishildi.

Texnologiya darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilariga ijodkorligini oshirishda applikasiya ishlaridan foydalanish yo'llari o'quvchilarda turli mehnat ta'limi jarayonida o'quvchilarni aqliy va axloqiy, estetik jihatdan rivojlantirib borishda ularning yosh hususiyatlarini, shaxsiy, psixologik va fiziologik sifatlarini hisobga olindi. O'quvchilarni kasbga yo'naltirish ishlarini olib borish. O'quvchilarni bilim, o'quv ko'nikmalarini turli usullar bilan davlat ta'lim standartlariga binoan nazorat qilib borildi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari ijodkorligini oshirishda applikasiya ishlaridan foydalanishda amaliy mashg'ulot davomida ko'zlangan maqsadga va natijaga erishildi.

Xulosa qilib aytganda, Texnologiya darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilariga ta'lim makonini klasterlashtirish ta'limni zamonaviylashtirish va ta'lim tizimini kompleks model asosida qurishga imkon yaratadi: u o'z ichiga konseptual (maqsadlar, metodlar, shakllar, vositalar va b.), aksiologik (qadriyatlar), psixologik-pedagogik (ta'lim oluvchilarning qadriyatlarni o'zlashtirish mexanizmlari), tashkiliy-boshqaruv (tarbiya tizimida boshqaruv elementlari) komponentlarini joylab olgan bo'ladi. So'nggi 4-5 yillar ichida klaster tizimini shakllantirish davlat siyosatining muhim qismiga aylandi hamda klasterli rivojlanishning yutuqlari bizning nazarimizda quyidagilarda ko'rinadi: - klaster rivojining barcha bosqichlarida tashkiliy nazorat ta'minlanadi; - investitsion loyihalarni amalga oshirish muddatlari ta'minlanadi hamda klaster ishtirokchilarining dastlabki sarflamalari iqtisod qilinadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. R.A. Mavlonov, M. Arabova, G'. Saloxitdinova "Pedagogik texnologiya" T. O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi. "Fan" nashriyoti. 2008.
2. J. Yo'ldoshev, F. Yo'ldosheva, G'. Yo'ldoshev "Interfaol ta'lim sifat kafolati" T. 2008.
3. Safarova R.G., Abdullayeva B.S . Boshlang'ich ta'lim konsepsiyasi.- Toshkent, 2019.
4. E. Shodmonov, G.Eshturdiyeva1-sinfi uchun darslik Toshkent — 2017yil.
- 5 . <https://www.pv.uz>

